

Формат XBRL однаково зручний як для подачі звітності в державні органи регулювання, так і для оприлюднення звітів на офіційних web-сайтах підприємств, завдяки чому вирішує проблемне питання транспарентності звітності.

XBRL є відкритим стандартом, тобто не вимагається придбання ліцензії для його використання. Цей момент особливо привабливий для виробників програмного забезпечення, які включають стандарти XBRL у свої продукти.

Література

1. Про затвердження перекладу Таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності: наказ Мінфіну України від 13.11.2020 р. № 709. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20709.pdf> (дата звернення: 24 травня 2021 р.)
2. Baldwin Amelia A., B. S. Trinkle The Impact of XBRL: A Delphi Investigation / The International Journal of Digital Accounting Research. 2011. Vol. 11. pp. 1-24.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996. Дата оновлення: 04.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 25 травня 2021 р.)

УДК 657

Окренець В. Ю.,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ДОХІД В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ОДЕРЖАННЯ ПРИБУТКУ

До трактування поняття «дохід» існує безліч альтернативних підходів, проте сутність їх в цілому зводиться до того, що це ресурси, отримані компанією в результаті здійснення фінансово-господарської діяльності. Деякі науковці наголошують на те, що доходи це суто грошові надходження, проте, враховуючи наявність в господарських операціях такого поняття як «бартер», доцільно використовувати термін саме «ресурси», які можуть бути грошовими, фінансовими, матеріальними, інтелектуальними тощо.

Хоча у Аристотеля і відсутнє пряме визначення доходів, однак наявна їх класифікація. Зокрема, він виділяв доходи царської, полісної, сатраповської та приватної економіки [1]. Фома Аквінський поділяв погляди Аристотеля щодо справедливої ціни та вважав ренту як різновидом доходу. Однак прибуток, як наслідок від одержання доходу, він розглядав як грішне явище [2].

Представник меркантилізму Т. Мен вважав дохід від торгівлі з іншими країнами джерелом надходження прибутку та збагачення держави. Натомість отриманню доходів капіталістами від мануфактурного виробництва відводив другорядну роль [3].

Чи не перший систематичний підхід до трактування сутності доходу здійснив Ф. Кене в «Економічній таблиці». Науковець приділяв особливу увагу сфері виробництва, вважаючи її джерелом добробуту держави. Він вважав, що виключно праця на землі призводить до створення чистого продукту, що є багатством нації і продукцією, що залишається після понесених витрат [4].

Представники класичної економічної теорії У. Петті, Ж. Б. Сей, А. Сміт та Д. Рікардо вважали, що економічні вигоди зростають не лише внаслідок зменшення витрат у процесі виробництва, а й від збільшення обсягів продажів при обміні. Відповідно, будь-яка суспільно корисна праця могла призвести до одержання більшого доходу. Класики обґрунтували першу теорію засобів існування – теорію заробітної плати. Вони були переконані, що джерелом доходу виступає перш за все сфера виробничо-трудова діяльності.

Д. Рікардо обґрунтував обернену залежність в натуральній чи грошовій формі чистого доданого продукту капіталістів та заробітної плати найманих працівників [5].

Будучи послідовником теорії додаткового продукту У. Петті, Адам Сміт виділив наступні групи доходів:

- дохід найманих працівників – виражена у грошовій та/або натуральній формі плата за працю;
- дохід капіталіста – чистий прибуток або чистий додатковий продукт, що вимірюється в еквіваленті, як результат доходу на капітал та неоплаченої праці найманих працівників;
- дохід землевласника – рента як виражена в грошовій та/або натуральній формі чиста додана вартість, джерелом якої є платежі за використання землі [6].

Маржиналісти Дж. Б. Кларк, Й. Г. Тюнен, Е. Бем-Баверк, У. Джевонс, І. Фішер, В. Парето, Дж. Хікс, Л. Вальрас, А. Маршалл та ін. досліджували питання формування доходу з позиції пропозиції, обміну та споживання на мікроекономічному рівні. Вони переконували, що дохід капіталіста залежить не тільки від підприємця, а й від потреб покупців.

Дж. Хікс надав декілька визначень поняттю доходу, підтверджуючи, що немає універсального та конкретного визначення. Він зазначав, що дохід:

- 1) це максимальна кількість засобів, які можна витратити протягом деякого періоду часу за умови, що, відповідно до наявних очікувань, капітальна вартість (у грошовому виразі) майбутніх надходжень залишиться попередньою;
- 2) це максимальна кількість засобів, які індивід може витратити протягом даного тижня і які він очікує витратити протягом кожного наступного тижня;

3) у відомому ракурсі характеризується невизначеністю [7].

Свій внесок щодо трактування поняття прибуток зробили і неокласики Дж. Кларк, Ф. Хаєк, А. Пігу, Г. Хаберлер. Зокрема, перший досліджував причини появи доходів. Дж. Кларк вважав, що кожному факторові повинна відповідати певна частина вартості продукту та винагороди. Науковець переконував, що дохід кожного фактору пропорційно співвідноситься із кількістю та вартістю його граничного продукту [8].

Р.Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон та інші прибічники неоінституціональної економічної теорії при дослідженні категорії доходу відштовхувались від права власності. Саме останнє визначає одержання доходів від безпосереднього використання певних ресурсів чи передачу даної можливості третім особам. Р. Р. Коуз наголошував, що цінність ресурсу визначається числом та вагомістю його переваг [9].

Дж. М. Кейнс у мікроекономіці виділив поняття доходу підприємця, а у макроекономіці – сукупного доходу. Перший він визначив як перевищення цінності готової продукції, проданої впродовж відомого періоду, над первинними витратами виробництва. Прибуток та дохід підприємця вчений використовував як синоніми, розглядав формування та зміну доходу у контексті залежності граничної виручки і граничних або факторіальних витрат. Він також обґрунтував результат функціональної залежності чистого доходу від величини валового доходу та оціночної величини додаткових витрат [10].

Й. Шумпетер зазначав, що економічна сутність будь-якого доходу пояснюється тим, що його джерелом є певна виробнича послуга. Всі різновиди доходів економіст розглядав як заробітну плату. Дохід від виробництва отримує той, хто надає послуги праці або природи. Позитивна різниця між виручкою та витратами – це чистий дохід, який Йозеф Шумпетер вважав ознакою недосконалості. [11].

М. Фрідмен, Ф. А. Хайек, А. У. Філіпс, Д. Ф. Мут та ін. монетаристи, як і кейнсіанці, займались дослідженнями макроекономічних регуляторів доходу. Зокрема, М. Фрідмен виділяв дві категорії доходів:

- перманентний дохід – дохід, що особа планує постійно одержувати на основі соціального статусу, освіти, професійних навичок та інших факторів;
- випадковий дохід – непостійний дохід, що є результатом тимчасової зміни зовнішніх обставин (спадок, виграш в лотерею, знайдені гроші, скарби тощо) [12].

На нашу думку, дохід – це одночасно джерело економічних вигод і наслідок минулих управлінських рішень, а, у більшості випадків, й понесених витрат та фактор формування кінцевого фінансового результату діяльності підприємства за певний період часу.

Література

1. Арістотель. Політика / Арістотель – пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка – 9-те вид., доповн. К.: Знання, 2014. 710 с.
3. Mun T. England's Treasure by foreign trade, or the Balance of Foreign Trade is the rule of our Treasure // Early English tracts on commerce. 1954. 41 p.
4. Кенэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения: [пер. с фр., англ. и нем.] / Ф. Кенэ [и др.]; предисл. П.Н. Ключкин. [Юбилейн. изд.]. М.: Эксмо, 2008. 1199 с.
5. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation // Library of Economics and Liberty, 1821. 246 p.
6. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations: A Selected Edition // Oxford Paperbacks. 2008. 1511 p.
7. Хикс Дж.Р. Стоимость и капитал. М.: Прогресс, 1993. 191 с.
8. Кларк Дж.Б. Распределение богатства. М.: Экономика, 1992. 235 с.
9. Коуз Р. Фирма, рынок и право: пер. с англ. М.: Новое изд-во, 2007. 222 с.
10. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М., 1993. 225 с.
11. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982. 455 с.
12. Фридмен М. Основы монетаризма: под науч. ред. Д.А. Козлова. М.: ТЕИС, 2002. 175 с.

УДК 657.471

Омеціньська І.Я.,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку і оподаткування,

Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ

Сучасне підприємство функціонує в нестабільному середовищі, яке зумовлено кризою в економіці, інфляційними процесами, пандемією коронавірусу. У зв'язку з цим, оптимізація витрат, особливо витрат операційної діяльності, стає важливим завданням управлінського персоналу. Ефективне управління операційними витратами сприятиме здійсненню підприємством обґрунтованої цінової політики, підвищенню прибутковості суб'єкта господарювання, його конкурентоспроможності на ринку, дозволить мінімізувати негативні наслідки впливу зовнішнього середовища.